

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi

2023, 7(1): 18-30.

DOI: [10.26677/TR1010.2023.1194](https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1194)

ISSN: 2587-0890 Dergi web sayfası: <https://www.tutad.org>

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Van'daki Profesyonel Turist Rehberlerinin "Van'ın Tarihi, Kültürü, Sanatı ve Arkeolojisi" İsimli Mesleki Eğitim Programına Yönelik Görüşleri

Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe ÖZOĞUL BALLYALI, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Van, e-posta: tugceozogulbalyali@yyu.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2263-4122>

Dr. Öğr. Üyesi Bahadır İnanç ÖZKAN, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Van, e-posta: bahadirinancozkan@yyu.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7665-6765>

Öz

Bu araştırmanın amacı, Van ilinde ikamet eden 13 turist rehberinin Van'ın tarihi, kültürü, sanatı ve arkeolojisi hakkında kapsamlı bilgi edinmeleri ve farkındalıklarının artırılması kapsamında düzenlenmiş olan eğitim programına yönelik görüşlerinin değerlendirilmesidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve içerik analizi yapılmıştır. Bulgulara göre turist rehberlerinin mesleki eğitime yönelik görüşleri; "programın sunduğu katkılar", "programın iyileştirilmesi gereken yönleri", "programın zorlayan yönleri", "programın kolay yönleri" ve "programın olumlu yönleri" temaları altında açıklanmıştır. Bu eğitim programının turist rehberlerine sunduğu en önemli katkı mevcut bilgilerin pekiştirilmesidir. Eğitimlerin alan uzmanı akademisyenler tarafından sunulması ve turist rehberlerinin bilgi yönünden eksikliklerini fark etmiş olmaları diğer önemli katkılardır. Diğer önemli bir bulgu eğitim içeriğinin turist rehberleri tarafından yeterli ve uygun görülmüş olmasıdır. Eğitim programının süre açısından yoğun bir şekilde düzenlenmiş olması bazı turist rehberleri tarafından eleştirilmiş ve süre bakımından iyileştirme yapılması gerektiği belirtilmiştir. Araştırmanın ileride tekrarlanacak olan eğitim programlarının geliştirilmesine yol göstermesi beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm Eğitimi, Profesyonel Turist Rehberleri, Mesleki Eğitim, Mesleki Gelişim, Van.

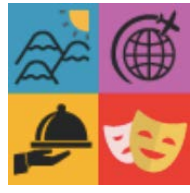
Makale Gönderme Tarihi: 09.12.2022

Makale Kabul Tarihi: 15.03.2023

Önerilen Atıf:

Özoğul Balyalı, T. ve Özkan, B. İ. (2023). Van'daki Profesyonel Turist Rehberlerinin "Van'ın Tarihi, Kültürü, Sanatı ve Arkeolojisi" İsimli Mesleki Eğitim Programına Yönelik Görüşleri, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(1): 18-30.

© 2023 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

Journal of Turkish Tourism Research

2023, 7(1): 18-30.

DOI: [10.26677/TR1010.2023.1194](https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1194)

ISSN: 2587-0890 Journal Homepage: <https://www.tutad.org>

RESEARCH PAPER

Opinions of Professional Tourist Guides in Van Regarding Vocational Education Program named "History, Culture, Art and Archeology of Van"

Assistant Prof. Dr. Tuğçe ÖZOĞUL BALYALI, Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Tourism, Van, e-mail: tugceozogulbalyali@yyu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2263-4122>

Assistant Prof. Dr. Bahadır İnanç ÖZKAN, Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Tourism, Van, e-mail: bahadirinancozkan@yyu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7665-6765>

Abstract

This research aims to evaluate the opinions of 13 tourist guides residing in Van about the training program organized within the scope of obtaining comprehensive information about Van's history, culture, art, and archeology and raising their awareness. A qualitative research method was used in the research and content analysis was made. According to the findings, the opinions of tourist guides on vocational education; It is explained under the themes of "contributions offered by the program", "aspects that need improvement", "hard aspects of the program", "easy aspects of the program" and "positive aspects of the program". The most important contribution of this training program to tourist guides is the reinforcement of existing knowledge. Other important contributions are that the training is offered by academicians who are experts in the field and that the tourist guides have noticed their deficiencies in terms of knowledge. Another important finding is that the content of the training was deemed sufficient and appropriate by the tourist guides. The intensive arrangement of the training program in terms of duration was criticized by some tourist guides and it was stated that improvements should be made in terms of duration. The research is expected to guide the development of education programs that will be repeated in the future.

Keywords: Tourism Education, Tourist Guides, Vocational Training, Professional Development, Van.

Received: 09.12.2022

Accepted: 15.03.2023

Suggested Citation:

Özoğul Balyalı, T. and Özkan, B. İ. (2023). Opinions of Professional Tourist Guides in Van Regarding Vocational Education Program named "History, Culture, Art and Archeology of Van", *Journal of Turkish Tourism Research*, 7(1): 18-30.

© 2023 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

GİRİŞ

Destinasyonların rekabet avantajı elde edebilmeleri için turistlere en iyi hizmetlerin sunulması gerekmektedir. Bu açıdan bir destinasyondaki tüm turizm paydaşlarına önemli sorumluluklar düşmektedir. Bir destinasyonun tanıtımında önemli paydaşlardan biri profesyonel turist rehberleridir. Özellikle belirli bir yörede yaşayan profesyonel turist rehberleri, belirli bir destinasyonun en önemli ve en ilginç coğrafi görünümünü göstermeli ve yerel topluluğu temsil etmelidir. Bu doğrultuda, profesyonel turist rehberleri turist pazarının ihtiyaçlarını ve gelen turist gruplarını dikkate alarak kendini geliştirmelidir (Lovrentjev, 2015:555).

Turizm faaliyetlerinin bir bölge veya ülke için amacına ulaşmasında turizm sektöründe çalışan personelin eğitimi önemli bir konudur. Bundan dolayı turizm eğitimi, söz konusu personelin bilgi ve yeteneklerinin geliştirilmesi bakımından da ön plana çıkmaktadır. Bir ülkenin turizmden elde edeceği faydayı doğrudan etkileyebilme konumunda olan profesyonel turist rehberlerinin eğitimi de turizm eğitimi altında değerlendirilmektedir. Profesyonel turist rehberi, bir bölgeyi tanıtan, bölge hakkında yerli ve yabancı turistlere doğru bilgiler sunan kişi olarak tanımlandığında profesyonel turist rehberinin temel fonksiyonunun bilgilendirmek ve bilgi vermek olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre profesyonel turist rehberinin bilgi düzeyi bakımından yeterli olma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Profesyonel turist rehberlerine çeşitli konularda yöneltilen sorulara vereceği yanıtlar, sadece çalışmış olduğu seyahat acentesine veya tur operatörüne değil aynı zamanda da ülke hakkında oluşacak imaja da pozitif veya negatif olarak katkı sunacaktır. Profesyonel turist rehberlerinin ziyaret edilen yer veya yerler hakkında çok çeşitli bilgiler verdiği göz önünde bulundurulduğunda iş öncesi materyallerinin güncel olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, ülkeye veya bir destinasyona gelen turistlerin karşılaştığı ve gördüğü son kişinin profesyonel turist rehberleri olduğu göz önüne alındığında, bu meslek grubuna mensup kişilerin eğitime özen gösterilmesi gerektiği ortadadır (Değirmencioglu, 2001:189-190). Ayrıca, turizm sektöründe ülkeler arasındaki yoğun rekabetin yaşanması, destinasyonların tercih edilmesine yönelik olarak birtakım politikaların geliştirilmesi ve müşteri sadakatinin yaratılmasının amaçlanması son yıllarda sıklıkla görülmektedir. Bu sayılan hedeflere ulaşılmasında profesyonel turist rehberlerinin gösterecekleri performans sadece belirlenen hedefleri değil, olumlu imaj oluşturulmasına da katkı sunacaktır. Bunun için ise profesyonel turist rehberlerine yönelik olarak verilen veya verilecek eğitimin nitelikli ve üst düzey bir aşamada olması gerekmektedir (Yenipınar ve Zorkirişçi, 2013:112). Aynı zamanda profesyonel turist rehberlerinin mesleki açıdan gelişmelerinin sağlanabilmesi için yaşam boyu öğrenme anlayışına ve gerekli motivasyona sahip olmaları önemlidir (Köroğlu vd., 2021:559). Profesyonel turist rehberlerinin kendilerini geliştirmelerinde mesleki eğitim bir ihtiyaç haline gelmiştir. Turist rehberlerinin mesleki gelişim ihtiyaçları göz önünde bulundurularak eğitim programları tasarlamak gerekmektedir.

Van ili özelinde değerlendirildiğinde özellikle Urartu kültürünün gelişimini ve işleyişini anlamak ve turist gruplarına bunu yansıtmak önemlidir. Urartu Devleti (MÖ 8.-7. yüzyıl) özellikle Van Gölü ve çevresindeki uygarlıkları günümüze kadar etkilemiş bir medeniyettir. Van ve çevresinde önemli yerleşim yerleri, kaleler, inanç merkezleri, sulama kanalları gibi pek çok yapı bu medeniyetin varlığını günümüze kadar taşımış yapılar arasında yer almaktadır. Dolayısıyla Van ilinde ikamet eden profesyonel turist rehberlerinin Van'ın tarihi, kültürü, sanatı ve arkeolojisi hakkında kapsamlı bilgi edinmeleri ve farkındalıklarının artırılması önemlidir. Çünkü ister yerli ister yabancı turist olsun turistlerin Van'ı ziyaret ettiklerinde karşılaştıkları ilk turizm paydaşı profesyonel turist rehberleridir. Bundan dolayı profesyonel turist rehberlerine Van ilinin tanıtılmasında büyük sorumluluk düşmektedir. Bu bağlamda, Van ilinde ikamet eden profesyonel turist rehberlerine 'Van'ın Tarihi, Kültürü, Sanatı ve Arkeolojisi' hakkında detaylı bir eğitim verilmesi mesleki gelişimlerine katkı sağlayacaktır.

Bu düşünceden yola çıkarak Van'da ikamet eden profesyonel turist rehberlerine dört gün süren (02.12.2021 – 05.12.2021) "Van'ın Tarihi, Kültürü, Sanatı ve Arkeolojisi" isimli eğitim programı düzenlenmiştir. Eğitim programının içeriği Van ili ve çevresi özelinde Arkeoloji, Sanat Tarihi, Tarihi Coğrafya, Geleneksel El sanatları, Tarih ve Müzecilik disiplinlerinden oluşmuştur. Van'da yaşayıp eğitime katılan profesyonel turist rehberlerine verilen dersler alanlarında yetkin akademisyenler tarafından yürütülmüştür. Bu eğitim, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği Bilim dalı öğretim üyeleri ve Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı iş birliği ile düzenlenmiştir. Bu araştırmada, daha iyi hizmet içi eğitim programlarının hazırlanması bağlamında yapılan eğitimin katılımcıların görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için "Van ilinde ikameden eden profesyonel turist rehberlerinin eğitim programına yönelik değerlendirmeleri nelerdir?" sorusuna yanıt aranmıştır

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Profesyonel Turist Rehberliğinde Mesleki Eğitimin Önemi

Spesifik olarak eğitim, önemli bir kalite ölçütü olarak tanımlanmıştır ve profesyonel turist rehberliği mesleğinin hizmet standardını geliştirmek için kritik bir araç olarak geniş çapta kabul edilmektedir. Günümüzde turist rehberliği eğitimi artık çoğu gelişmiş ülkede yaygın hale gelmiş durumdadır (Karacaoğlu ve Cankül, 2021:1618). Özellikle uzmanlık eğitimi profesyonel turist rehberlerinin birçok rolü yerine getirmesi bakımından önemlidir. İyi eğitilmiş ve nitelikli profesyonel turist rehberleri müşteri memnuniyetini arttıracak gibi ziyaret edilen destinasyonun imajını da etkilemektedir. Formel eğitime ek olarak, sosyal öğrenme ve deneyimsel öğrenme biçimlerinde informel öğrenmenin profesyonel turist rehberlerinin gelişimini kolaylaştırmada etkili olduğu (Sezerel ve Özoğul, 2019:167; Thomson vd., 2021:8) vurgulanmaktadır. Diğer taraftan eğitim eksikliği, etik dışı davranışlara, zayıf iş performansına ve profesyonel turist rehberliği mesleğine yönelik olumsuz tanıtıma, destinasyon imajına, ziyaretçilerin deneyim kalitesine ve memnuniyet düzeyine zarar verebilmektedir. Profesyonel turist rehberlerinin eğitim eksikliğinin kendi itibarını, diğer meslektaşları gibi profesyonel düzeyde tanınmasını, işverenlerinden gelecek ödül ve teşvikleri olumsuz olarak etkileyebileceği belirtilmektedir (Kabil vd., 2017:236). Mesleki eğitim profesyonel turist rehberlerinin çevreyi korumayı teşvik etmesinin, ev sahibi halk ile misafirler arasında uygun hareket etmesinin, kaliteli hizmet ve müşteri memnuniyetini sağlamanın yanı sıra etkili bir ziyaretçi deneyimi sunmalarına da katkı sağlamaktadır.

Turist rehberliği hizmetinin kalitesi büyük ölçüde turist rehberleri tarafından yapılan yorumlara bağlıdır (Brito, 2012:1509; Hu ve Wall, 2012:81; 21iv d., 2021:552). Profesyonel turist rehberleri öncelikli olarak yorumlayıcı daha sonra konu uzmanları oldukları için yorumlama yöntemlerinin ve tur yaptıkları destinasyonlarla ilgili alan derslerinin daha fazla olması gerekliliği ve profesyonel turist rehberlerinin sürekli eğitime tabi tutulmasının önem teşkil ettiği kabul edilmektedir (Skavanis ve Giannoulis, 2009:59).

Profesyonel turist rehberleri öğrenme ve eğitim yoluyla elde edebilecekleri bir dizi yetenekten yararlanmadıkça görevlerini yerine getirmeleri mümkün görünmemektedir. Turizm sektöründe sürekli eğitim, bu sektörün doğasında var olan bir gerçeklik olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla turizmde verilen eğitimin istenilen hedefleri gerçekleştirmede başarılı olup olmadığı, daha spesifik olarak profesyonel turist rehberlerine yönelik olarak verilen eğitimin etkinliğinin değerlendirilmesi önemli konular arasında yer almaktadır. Eğitimin etkinliğinin değerlendirilmesi, verilen eğitimin gerekli pratik becerilerin kazanılmasına ne ölçüde katkı sağladığını belirlemek anlamına gelmektedir (Mohamadkhani ve Ashrafi, 2013:155). Diğer

taraftan tur şirketlerinin ve turistlerin memnuniyetlerinin ve meslek standartlarının karşılanması için profesyonel turist rehberlerine eğitim verilmesinin gerekliliği de savunulmaktadır. Profesyonel turist rehberlerinin hem turlarda oynaması gereken rollere hem de tur operatörlerinin beklediği bilgi ve becerilere dayalı olarak eğitimlerin verilmesi bir ihtiyaçtır. Aynı zamanda profesyonel turist rehberlerinin rehberlik hizmeti verdikleri bölge hakkında geniş çaplı bilgiye sahip olma, empati kurma, turistlere hizmet etmekten gurur duyma gibi yeteneklere ihtiyaç duydukları düşünülmekte ve bu niteliklerinin çoğunun eğitim yoluyla kazanılacağına inanılmaktadır (Prakash ve Chowdhary, 2013:56).

Weiler ve Black (2002: 1) ve Black ve Weiler (2002: 1) rehberlerin rollerini yetkin bir şekilde yerine getirmelerini sağlamaya yardımcı olabilecek uygulamalar önermektedir. Standartlaştırılmış bu uygulamalar profesyonel derneklerden destek, akreditasyon, sertifikasyon, eğitim, lisanslama ve diğer resmi eğitim programlarını içermektedir. Bu uygulamalar, turizmde çalışanlar arasında kalite güvencesine katkıda bulunmaktadır.

Turist rehberlerinin bir destinasyonun, ülkenin ve ulusal kültürün temsilcileri olduğu göz önünde bulundurularak rehberler özenle seçilmeli ve eğitilmelidir. Dünya genelinde, turist rehberlerinin eğitimi farklı şekillerde düzenlenmiştir. Bazı ülkelerde, eğitim ve öğretime veya lisansa gerek yoktur. Eğitim gerektiren ülkeler, bir ülkenin mevzuatına bağlı olarak potansiyel öğrencilerin belirli kriterleri karşılamasını zorunlu kılmaktadır (Lovrentjev, 2015:556).

Profesyonel turist rehberleri, turist seyahatinin ve dolayısıyla belirli bir destinasyonun eksiksiz turizm hizmetinin kalitesi için önemli bir faktörü temsil etmektedir. Bu nedenle, bu meslekle uğraşan kişilerin, bu son derece karmaşık iş için yeterince eğitilmeleri ancak doğru bir eğitimle mümkün olabilecektir (Ćuruvija ve Ćuruvija, 2017:18). Herhangi bir işyerindeki işçiler gibi profesyonel turist rehberleri de çoğunlukla gayri resmi ve tesadüfi yollarla sürekli olarak iş başında öğrenmekte ve kendilerini geliştirmektedirler. Profesyonel turist rehberlerinin çalışma ortamlarında kendilerini geliştirmeye yönelik girişimleri, çalışma ve öğrenme biçimlerine gömülü olan eğitim ve öğretim “programlarının” geliştirilmesi için bir çerçeve oluşturabilir. Bu öğrenme süreçlerinin daha iyi anlaşılması, profesyonel turist rehberlerinin kendilerini geliştirmelerinde nasıl desteklenebileceği ve mesleki eğitimde bu yaklaşımların nasıl daha iyi uyarlanacağı ve kullanılacağı hakkında bilgi sağlayabilir (Boyle ve Arnott, 2004:75). Modern uygarlığın gelişimi ekonomi, sosyal alan ve manevi kültür gibi bileşenler çerçevesinde tartışılmaktadır. Profesyonel turist rehberlerinin mesleki eğitiminin anlamlı temeli de sanat, din, gelenek ve insan deneyimine yansıyan değerleri, anlamlı bilgileri ve fikirleri kapsayan kültürdür (Litovka-Demenina, 2019:81). Dolayısıyla profesyonel turist rehberliği eğitiminin kültürel çalışmalar bağlamında da ele alınması gerekmektedir. Profesyonel turist rehberlerinin gelişimi ancak sosyal, kültürel ve tarihsel çerçevede sağlanabilir. Bu çerçeve profesyonel turist rehberlerinin yalnızca kültürel öz-gelişimleri ile ilgili değildir. Aynı zamanda kültürel yaşam ve davranış kalıplarının aktarım ve tercüme süreciyle de ilgilidir. Bu bağlamda, lisanslı profesyonel turist rehberlerinin kültürel odaklı mesleki gelişimleri göz önünde bulundurularak eğitim programları tasarlamak gerekmektedir.

İlgili literatürde Van ili özelinde profesyonel turist rehberlerinin eğitim ihtiyaçları ve lisanslı turist rehberleri için uygun eğitimin sağlanması üzerine araştırmalar yapılmamıştır. Van ilinde ikamet eden profesyonel turist rehberleri ile yapılan gayri resmi toplantılar eğitim ihtiyacını gündeme getirmiştir. Lisanslı turist rehberleri yükseköğretim kurumlarında eğitim alsa da genellikle zooloji, botanik, jeoloji veya çevre bilimi, antropoloji ve tarih gibi bilimsel disiplinlerde daha az kendilerini geliştirebilmektedirler (Boyle ve Arnott, 2004:79). Eğitim programının nasıl düzenleneceği ve içeriğinin ne olması gerektiği sorunsalı, bir destinasyonun kültürünün sürdürülebilir aktarımının sağlanmasını ve destinasyona yönelik farkındalığın artırılmasını amaçlayan programlar geliştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Diğer bir sorunsal paydaş katılımıdır. Profesyonel turist rehberleri için yerel olarak tanınabilecek kapsamlı bir sertifikasyon veya akreditasyon programı geliştirmek için yol gösterici paydaşlarla birlikte çalışmak önemlidir. Bu programda öğrenenler ve eğitmenler ve diğer uzman çalışanlar arasında etkileşim için bir çerçeve sağlamanın önemli olduğu düşünülmüştür. Burada göz önünde bulundurulması gereken gerçek, farklı kuruluşların profesyonel turist rehberlerinin destinasyon tanıtımında önemli rolleri olduğu görüşüne dayalı olarak kurslar geliştirip yürütebilecekleridir. Öyle ki eğitim programlarının içerikleri arasında farklılıklar olabilir (Samarathunga ve Jayathilake, 2018:3). Etkili profesyonel turist rehberliği sürekli eğitim ile birlikte kazanılan uzun süreli deneyimin bir parçasıdır. Dolayısıyla kamu ve özel sektör de dahil olmak üzere meslek kuruluşlarının bir araya gelerek rehberlerin mesleki gelişimlerini desteklemek için sertifikalı eğitim programları sunmaları önemlidir.

Bahsi geçen tüm gerekçelerle Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Turizm Rehberliği bölümü öğretim üyeleri ve Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı iş birliği ile Van ilinde ikamet eden profesyonel turist rehberlerinin Urartu kültürünün gelişimi ve işleyişi konusunda bilgi düzeylerini ve güncel araştırmalarla Van'ın tarihine yönelik farkındalıklarını arttırmak amacıyla "Van'ın Tarihi, Kültürü, Sanatı ve Arkeolojisi" isimli eğitim programı düzenlenmiştir. Bu eğitimin Van ilinde ikamet eden profesyonel turist rehberlerinin mesleki gelişimlerine katkı sağlama amaçlanmıştır. Olumlu geri bildirimler alınan eğitim sonunda eğitime katılan rehberlerin görüşleri değerlendirilerek gelecekte tasarlanacak eğitim programlarının nasıl olması gerektiğine dair yol gösterici sonuçlar elde edilmiştir.

YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Van ilinde ikamet eden ve eğitim programına katılan 13 profesyonel turist rehberi oluşturmaktadır. Profesyonel turist rehberlerinin demografik bilgileri Tablo 1'de verilmiştir. Van ilinde ikamet eden 20 turist rehberi bulunmaktadır. Ancak 7 turist rehberi tur programlarına uymaması nedeni ile eğitime katılamamıştır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Profesyonel Turist Rehberlerinin Demografik Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Ruhsatname Türü	Çalışma Durumu	Çalışma Dili	Çalışma Süresi
R1	Erkek	35	Önlisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	10 sene
R2	Erkek	41	Önlisans	Bölgesel	Aktif	İngilizce	5 sene
R3	Erkek	31	Lisans	Bölgesel	Aktif	İngilizce	4 sene
R4	Erkek	36	Önlisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	13 sene
R5	Erkek	42	Önlisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	17 sene
R6	Erkek	37	Lisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	17 sene
R7	Kadın	37	Yüksek Lisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	12 sene
R8	Kadın	32	Yüksek Lisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	12 sene
R9	Erkek	42	Yüksek Lisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	15 sene
R10	Kadın	43	Önlisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	15 sene
R11	Erkek	46	Önlisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	16 sene
R12	Erkek	34	Lisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	11 sene
R13	Kadın	42	Lisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	16 sene

Araştırmada yapılandırılmış sorulardan oluşan bir form kullanılmıştır. Sorular araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Eğitim programının değerlendirilmesine yönelik sorular aşağıda sıralanmıştır;

1. Bu programın en iyi yönleri nelerdir?
2. Bu programın iyileştirilmesi gereken yönleri nelerdir?
3. Bu programın size katkıları nelerdir?
4. Bu programın sizi en çok zorlayan yanları nelerdir?
5. Bu programın size en kolay gelen yanları nelerdir?

Araştırmanın verileri eğitim programının bitiminde toplanmıştır. Katılımcılara araştırma ile ilgili bilgi verilmiş ve gönüllü katılım onay formunu doldurmaları istenmiştir. Rehberlere soru formlarının eksiksiz doldurmaları konusunda bilgilendirme yapılmıştır.

Verilerin analizi için öncelikle toplanan veriler bilgisayara aktarılmıştır. Sonrasında yazılı metinler MAXQDA nitel veri analizi programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Toplanan verilerin analizinde tümdengelsel içerik analizinden yararlanılmıştır. İçerik analizi, nitelikli bir metinsel veride yer alan temalar veya değişkenler arasındaki ilişkileri ve tutarlı anlamları saptayabilmek için anlamlı kategorilere sınıflandırmadır (Julien, 2008:120). Bu kapsamda, kodlar ve temalar oluşturulurken soru formundan yer alan sorulardan yola çıkılarak kodlar ve temalar belirlenmiştir. Görüşlerin aktarımında araştırmacılar tarafından verilen kod isimleri kullanılmıştır. Çalışmaya katılan turist rehberleri R1, R2, ... , R13 şeklinde kodlanmıştır.

BULGULAR

Mesleki eğitimin değerlendirilmesine ilişkin elde edilen veriler araştırma sorularından yola çıkılarak beş tema altında toplanmıştır. Araştırmada Van ilinde ikamet eden turist rehberlerinin mesleki eğitime yönelik görüşleri; “programın sunduğu katkılar”, “programın iyileştirilmesi gereken yönleri”, “programın zorlayan yönleri”, “programın kolay yönleri” ve “programın olumlu yönleri” temaları altında incelenmiştir. Araştırmada ortaya çıkan temalar ve kodlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Profesyonel Turist Rehberlerinin Mesleki Eğitim Programına Yönelik Görüşlerinden Ortaya Çıkan Temalar ve Kodlar

Kod Sistemi	Görüşme Verileri	TOPLAM
☑ Mesleki eğitim değerlendirilmesi		0
☑ Programın sunduğu katkılar		0
☑ Bölgede yapılan güncel araştırmaların paylaşılması	2	2
☑ Etkileşimli olması	1	1
☑ Eğitimin alan uzmanları tarafından sunulması	4	4
☑ İçeriğin rehberlere yönelik olması	1	1
☑ Bilgi yönünden eksiklerin fark edilmesi	4	4
☑ Mesleki gelişime fayda sağlaması	1	1
☑ Yeni bilgilerin öğrenilmesi	3	3
☑ Mevcut bilgilerin pekiştirilmesi	8	8
☑ Programın iyileştirilmesi gereken yönleri		0
☑ Diğer bölgeler hakkında eğitimlerin çeşitlendirilmesi	1	1
☑ Belirli periyotlarla eğitimlerin yinelenmesi	2	2
☑ Konularla ilgili kaynak paylaşılmaması	2	2
☑ Süre açısından yoğun bir program olması	6	6
☑ Eğitimin sahada uygulamalı olarak gerçekleştirilmemesi	4	4
☑ Programın zorlayan yönleri		0
☑ Konularla ilgili kaynak paylaşılmaması	1	1
☑ Süre açısından yoğun bir program olması	7	7
☑ Programın kolay yönleri		0
☑ Eğlenceli bir eğitim olması	1	1
☑ Eğitim süresinin uygun olması	3	3
☑ Alan uzmanı akademisyenlerin anlatımları	3	3
☑ İçeriğin rehberlere yönelik olması	3	3
☑ Eğitim verilen mekanın kolay ulaşılabilir olması	5	5
☑ Programın olumlu yönleri		0
☑ Mevcut bilgilerin pekiştirilmesi	3	3
☑ Yeni bilgilerin öğrenilmesi	1	1
☑ Ders içeriklerinin zengin olması	2	2
☑ Bilgi yönünden eksiklerin fark edilmesi	2	2
☑ Eğitimin alan uzmanları tarafından sunulması	4	4
☑ Programın etkileşimli olması	1	1
☑ Eğitim verilen mekanın uygun olması	1	1
☑ Sektör paydaşlarının iş birliği yapması	1	1
☑ Bölgede yapılan güncel çalışmaların paylaşılması	1	1
Σ TOPLAM	78	78

Eğitim Programının Sunduğu Katkılar

Mesleki eğitim programına katılan profesyonel turist rehberlerinden elde edilen bulgulara göre rehberler, Van ili ve çevresinde yapılan güncel araştırmaların paylaşılması ve eğitimin alan uzmanları akademisyenler tarafından verilmesi noktasında eğitimin katkı sağladığını belirtmişlerdir. Profesyonel turist rehberleri ayrıca, eğitim programının soru-cevap imkânı sağlaması nedeniyle etkileşimli olduğunu ifade etmişlerdir. Eğitim programı içeriğinin profesyonel turist rehberlerine yönelik hazırlanmış olması ve programın rehberlerin mesleki gelişimlerine katkı sağlaması programın rehberlere sunduğu katkılardandır. Eğitim programının profesyonel turist rehberlerine sunduğu diğer katkılar ise bilgi yönünden eksikliklerin fark edilmesi, yeni bilgilerin öğrenilmesi ve var olan bilgilerin pekiştirilmesidir. Konuyla ilgili rehber görüşleri şu şekildedir:

R2: “Van’la alakalı çok fazla yayın var ve farklı kaynaklarda birbirinden ayrı bilgiler mevcut. Bu sebeple konunun uzmanlarından doğru ve net bilgileri, mevcut bilgi birikimimize kattık. Bu açıdan çok faydalı olduğunu düşünüyorum.”

R8: “Yanlış ve eksik bildiğim birçok bilginin akademik verilerle düzeltildiğini söyleyebilirim.”

R10: “Özellikle her derste ilk kez duyduğum bilgileri öğrendim. Bazı bilgilere ilişkin daha fazla detay olduğunu bu program sayesinde öğrenmiş oldum.”

Eğitim Programının İyileştirilmesi Gereken Yönleri

Mesleki eğitim programına katılan profesyonel turist rehberleri, programın iyileştirilmesi konusunda bazı öneriler sunmuşlardır. Bu doğrultuda turist rehberleri, dört günde altı saat verilen eğitim süresinin yoğun olduğunu belirtmişlerdir. Profesyonel turist rehberlerinin eğitim içeriğinde yer alan bazı kalelere ve kazı alanlarına yönelik konuların sahada uygulamalı olarak anlatılması gerektiğini ifade etmesi dikkat çekicidir. Ayrıca profesyonel turist rehberleri, bu tür eğitimlerin belirli periyotlarla yinelenmesi ve Van ilinin çevresindeki bölgeleri de kapsayacak şekilde çeşitlendirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Son olarak profesyonel turist rehberleri, eğitim süresi boyunca eğitim veren alan uzmanlarının sunum, ders notu gibi materyalleri paylaşmadıkları ve bu materyallerin kendileriyle paylaşılması gerektiği konusunda görüş bildirmişlerdir. Programın iyileştirilmesi gereken yönlerine ilişkin rehber görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

R1: “Bu programın sahada uygulanması gereken noktaları var. Hoşap kalesi, Van kalesi ve yeni kazıların yerinde anlatımlarının olması gerekir.”

R10: “Bu programda zamanın iyileştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Daha geniş zamana yayılması gerektiğini düşünüyorum.”

R12: “Özellikle kazı çalışmalarına ilişkin yeni buluntuların paylaşılması, bölge tanıtımı, sürdürülebilirliği ve mevcut iyileştirmeler konusunda ortak kararların alınması hususunda tüm paydaşlar olarak rehber ve acentelerle bir araya gelinmelidir. Eğitim programının bölge turizmine değer kattığını düşünmekle beraber, bu eğitimler genel ve geniş çerçevede tutulmalı ve tüm saha çalışanlarını kapsayacak şekilde planlanmalıdır. Örneğin kahvaltı mekanlarında ve restoranlarda (özellikle turist ağırlayan), turistik tesis ve otellerde personelin hizmet içi eğitim almasına ilişkin çalışmaların yapılması gerektiğini düşünüyorum.”

Eğitim Programının Zorlayan Yönleri

Profesyonel turist rehberlerinin programın iyileştirilmesi gereken yönlerinde vurguladıkları gibi eğitim programı süresinin yoğun olmasının ve eğitim veren alan uzmanlarının sunum, ders notu

gibi materyalleri paylaşmamalarının kendilerini zorladıklarını söylemeleri dikkat çekicidir. Rehberlerin konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir:

R8: “Konu sayısı fazla, süreler kısa olduğu için zorlandım.”

R10: “Kayıtlı olarak elimizde slayt ve evrak olmaması zorladı.”

Eğitim Programının Kolay Yönleri

Profesyonel turist rehberlerinin bazıları eğitim programının kolay yönlerine ilişkin olarak eğitim süresinin uygun olduğunu ve eğitim verilen mekânın kolay ulaşılabilir olduğunu belirtmişlerdir. Bu ek olarak, eğitim programı içeriğinin profesyonel turist rehberlerine yönelik olması ve anlatımların alan uzmanları tarafından yapılması programın diğer kolay yönleri olarak tespit edilmiştir. Son olarak eğitime katılan profesyonel turist rehberleri eğitim programını eğlenceli bulmuşlardır. Konuyla ilgili görüşler aşağıda yer almaktadır:

R1: “Eğitim verilen mekanın ulaşılabilir ve yakın bir yerde olması, başka bir ifade ile Van’ın merkezinde olması, anlatıcıların bizi rehber olarak bilmesi ve özen göstererek anlatması bize kolaylık sağladı.”

R2: “Yıllarını tamamen alanlarındaki çalışmalara vermiş hocalarımızın samimi ve içten anlatımlarıyla çok keyifli ve sıcak bir ortam olması yoğunluğu hafifletti.”

Eğitim Programının Olumlu Yönleri

Eğitime katılan profesyonel turist rehberleri, eğitim programının olumlu yönleri ile ilgili olarak mevcut bilgilerin pekiştirildiği, yeni bilgilerin öğrenildiği ve bilgi yönünden eksikliklerin fark edildiği bir eğitim olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir. İfade edilen diğer olumlu yönler, Van ilinde yapılan güncel araştırma sonuçlarının paylaşılması ve eğitim içeriğinin zengin olmasıdır. Eğitimin alan uzmanları tarafından verilmesi, eğitim programının soru-cevap olanağı sunması nedeniyle etkileşimli olması ve eğitim verilen mekanın uygun olması da değinilen olumlu yönlerdir. Son olarak, sektör paydaşlarının iş birliği içinde söz konusu eğitim programını düzenlemelerine ilişkin olumlu görüş bildiren rehber de mevcuttur. Temayla ilgili rehber görüşleri şu şekildedir:

R11: “Van’ın tarihi ve kültürü konularında alanında tek sayılabilecek, özellikle Urartu ve Ermeni konularında, bilim insanlarından eğitim almak. Yapılan bilimsel çalışmalar ile mevcut bilgilerimizin güncellenmesini sağlamak. Alanında isim yapmış bilim insanları ile yüz yüze görüşme fırsatı yakalamak.”

R12: “Programın olumlu yönlerinden biri sektörün, üniversitenin ve kalkınma ajansının bölge için önemli bir kaynaşma ve dayanışma modeli için adım atmasıdır. Bir yönü; üniversite öncülüğünde kalkınma ajansının bölge turizmi bağlamında planlama ve pazarlama ile ilgili durumlarda veya kararlarda, müze müdürü, üniversite ve sahada olan rehberlere yönelik farkındalık bilincine erecek olmasıdır.”

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada Van ilinde ikamet eden profesyonel turist rehberlerinin Van’ın tarihi, kültürü, sanatı ve arkeolojisi hakkında kapsamlı bilgi edinmeleri ve farkındalıklarının artırılması kapsamında düzenlenmiş olan eğitim programına yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmanın ileride tekrarlanacak olan eğitim programlarının geliştirilmesine yol göstermesi beklenmektedir. Bu tür eğitim programları her ne kadar analitik düşünme, eleştirel düşünme, değerlendirme, kültürlerarası iletişim kurma gibi turistlerin deneyimlerini

zenginleştirmelerine yardımcı olacak beceri öğretimi sağlamasa da programda yer alan modüler eğitimler aracılığıyla teorik bilgi aktarımı konusunda avantaj sağlamaktadır. Böylece turist rehberlerinin ziyaret ettikleri ören yerleri, müzeler, antik kentler gibi alanlarla ilgili doğru bilgi aktarımı sağlanmış olacaktır (Mason ve Chritie, 2003:26-27).

Bu eğitim programının Van’da yaşayan profesyonel turist rehberlerine sunduğu en önemli katkı mevcut bilgilerin pekiştirilmesidir. Eğitimlerin alan uzmanı akademisyenler tarafından sunulması ve eğitimde yer alan profesyonel turist rehberlerinin bilgi yönünden eksikliklerini fark etmiş olmaları diğer önemli katkılardır. Diğer önemli bir bulgu eğitim içeriğinin profesyonel turist rehberleri tarafından yeterli ve uygun görülmüş olmasıdır.

Elde edilen verilere göre programın, eğitime katılan profesyonel turist rehberlerini zorlayan ve iyileştirilmesi gereken yönleri de bulunmaktadır. Özellikle vurgulanan husus, eğitim programının süre açısından yoğun bir şekilde düzenlenmiş olmasıdır. Söz konusu eğitimde profesyonel turist rehberlerinin tur programının yoğun olmadığı bir zaman diliminde gerçekleştirilmesine özen gösterilmiştir. Eğitime katılan profesyonel turist rehberlerinin tamamının boş zamanlarına uyabilecek bir program hazırlamak mümkün olmamıştır. Dolayısıyla eğitim programının kapsamlı içeriği süre bakımından bazı profesyonel turist rehberleri için yoğun olarak algılanmıştır. Gelecekte düzenlenecek eğitimlerde süre açısından bir düzenlemeye gidilebilir. Diğer önemli bir bulgu eğitimin sahada uygulamalı olarak gerçekleştirilmesi gerektiği önerisidir. Gelecek yıllarda düzenlenecek eğitimlerde Van’daki kaleler, Van’daki kazı alanları gibi konularda yerinde anlatımlardan yararlanılabilir. Geleneksel olarak “sıkıcı” sınıf içi öğretim yaklaşımlarını en aza indirmek için entegre turist rehberliği eğitim ve öğretim yöntemlerinin uygulanması önerilmektedir. Saha gezileri gibi deneyime dayalı eğitim yaklaşımları, daha fazla alana dayalı etkinlikler ve daha uygulamaya dayalı öğretim ve öğrenme yaklaşımları programlara dahil edilmelidir (Hurombo vd., 2022:374).

Turizm sektöründe seyahat ihtiyacındaki hızlı artış, seyahat edenleri deneyimli kişilerle buluşturan araçlara olan talebi arttırmıştır. İyi bir destinasyon imajı yaratmada profesyonel turist rehberlerinin rolleri göz önünde bulundurularak, turizmin tanıtımına ve geliştirilmesine yardımcı olmak için turist rehberliği eğitimi her zaman bir ihtiyaçtır (Chilembwe ve Mweiwa, 2014). Turist rehberlerinin eğitim düzeyleri, almış oldukları sertifikalar ve iş deneyimleri hangi düzeyde olursa olsun rehberler, daha fazla eğitime ihtiyaç duymaktadırlar (Kabii vd., 2017:233). Turist rehberliği eğitimi alanında yapılan çeşitli araştırmalar da performans geliştirmede veya profesyonel turist rehberliği meslek standartlarını yükseltmede ve profesyonelliği ilerletmede yeterli rehberlik eğitiminin eksikliğini veya ihtiyacı vurgulamaktadır (Ap ve Wong, 2001; Wong ve Lee, 2012; Weiler ve Black, 2015; Saraiva ve Anjos, 2019).

Profesyonel turist rehberleri turistlere bir destinasyon hakkında doğru bilgiler verme sorumluluğuna sahiptir. Bu süreç turistleri tatmin etmekte, öncelikle herhangi bir destinasyonda ve nihayetinde bir bütün olarak turizmde büyümeyi teşvik etmektedir. Dolayısıyla profesyonel turist rehberlerinin bilgi düzeyleri güncel bilgilerin sunulduğu eğitim programlarıyla desteklenmelidir. Brito’nun (2020:41-43) da vurguladığı gibi profesyonel turist rehberleri meslek hayatları boyunca çalışmak zorundadırlar. Ayrıca, yeni araştırma trendlerine ve turistlere ayak uydurmak için turistlerin ve turizm sektörünün ihtiyaçlarına doğru yanıtlar vermeleri gerekmektedir.

Bu araştırma Van ilinde ikamet eden profesyonel turist rehberlerinin mesleki gelişimlerine bilgi açısından katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilen bir eğitim programına yönelik yapılmıştır. Gelecekteki araştırmalarda sadece Van ili özelinde değil Doğu Anadolu bölgesini kapsayacak şekilde daha geniş kapsamlı eğitimler verilebilir. Ayrıca sadece bilgi açısından değil beceri, tutum

ve davranış açısından da farklı eğitimler düzenlenebilir ve bu eğitimler değerlendirilebilir. Ek olarak Van yemekleri, Van'ın el sanatları gibi alanlarda uygulamalı eğitimler verilebilir. Turizm eğitiminde deneyimsel öğrenmenin öneminin artması (Özoğul ve Sezerel, 2019; Özoğul vd., 2020; Thomson vd., 2021) göz önünde bulundurulduğunda deneyimsel öğrenme yöntem ve tekniklerinin kullanılacağı eğitimler ve araştırmalar gerçekleştirilebilir. Yukarıda sıralanan pratik katkılara ek olarak bu araştırmanın teorik katkısı da söz konusudur. Araştırmada eğitim değerlendirmesinden ortaya çıkan temalardan yola çıkılarak yapılandırılmış ölçme araçları tasarlanabilir. Ayrıca, eğitim öncesi ve sonrası bilgi düzeylerini ölçen araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Türk Turizm Araştırmaları Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Etik Kurul Onayı: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan 13.12.2021 tarih ve 08 sayılı karar numarası ile izin alınmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

Ap, J. and Wong, K. K. (2001). Case Study on Tour Guiding: Professionalism, Issues and Problems, *Tourism Management*, 22(5): 551-563.

Black, R. and Weiler, B. (2002). *Tour Guide Certification in the Australian Ecotourism Industry: Conception to Adulthood*. Working Paper, Monash University, Faculty of Business and Economics.

Boyle, A. and Arnott, A. (2004). What Tour Guide Stories Can Tell Us about Learning, Education and Training- A Case Study in the Top End of the Northern Territory, (Editors) Cooper, C. Arcodia, C., Solnet, D. and Whitford, M.: In *Creating Tourism Knowledge A Selection of Papers from Cauthe* (pp. 75- 86) Australia: Common Ground Publishing Pty Ltd.

Brito, M. (2012). Intercultural Interpretation Strategies in The Museum Context: The Case Study of a Guided Visit to the Coach Museum in Lisbon, *Revista Turismo & Desenvolvimento*, 3(17/18): 1509-1522.

Brito, L. M. (2020). The Consequences of Guiding Profession Deregulation for the Status and Training of Tourist Guides: A Portuguese Overview, *International Journal of Tour Guiding Research*, 1(1): 34-44.

Chilembwe, J. M. and Mweiwa, V. (2014). Tour Guides: Are They Tourism Promoters and Developers? Case Study of Malawi, *International Journal of Research in Business Management*, 2(9): 29-46.

Ćuruvija, I. and Ćuruvija, M. (2017). Tour Guide Education Models, *Trendovi u Poslovanju*, 5(1): 17-24.

Değirmencioğlu, A. Ö. (2001). Türkiye'de Turizm Rehberliği Eğitimi Üzerine Bir Araştırma, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(2): 189-196.

Hu, W. and Wall, G. (2012). Interpretative Guiding and Sustainable Development: A Framework, *Tourism Management Perspectives*, 4: 80-85.

- Hurombo, B., Kwanisai, G. and Mutanga, N. C. (2022). Zimbabwe tour guide training challenges: perspectives from tour guides in Victoria Falls, *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 22(4): 360-377.
- Julien, H. (2008). Content Analysis, (Editor) Given, L. M.: In *The sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods. Volumes 1 & 2* (pp. 120-121) California: Sage Publications, Inc.
- Kabii, F., Okello, M. M. and Kipruto, N. (2017). Effects of tour guides training on their performance in Kenya, *Journal of Tourism and Hospitality Management*, 5(6): 233-250.
- Karacaoğlu, S. ve Cankül, D. (2021). Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Mesleki Kariyer Algılarının Belirlenmesi: Yükseköğretim Düzeylerine Göre Bir Karşılaştırma, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(3): 1616-1634
- Köroğlu, A., Köroğlu, Ö. ve Asmadili, İ. (2021). Turizm Rehberliği Eğitimi Alan Öğrencilerin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Belirlenmesi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3): 559-574.
- Li, Y., Song, Y., Wang, M. and Huan, T. C. T. (2021). The Influence of Tour Guides' Service Quality on Tourists' Tour Guide Stigma Judgment: An Asian Perspective, *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 48: 551-560.
- Litovka-Demenina, S. (2019). Marketing Culture of Future Specialists in the Sphere of Tourism, *Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 1(9): 81-83.
- Lovrentjev, S. (2015). Education of Tourist Guides: Case of Croatia, *Procedia Economics and Finance*, 23: 555-562.
- Mason, P. and Christie, M. (2003). Tour guides as critically reflective practitioners: A proposed training model, *Tourism Recreation Research*, 28(1): 23-33.
- Mohamkhani, K. and Asrafi, M. (2013). A Study on The Effectiveness of Tour Guides Training Programs in Iran-Tehran, *Business and Economic Research*, 3(1): 153-162.
- Özoğul, T. ve Sezerel, H. (2019). Ayşe Hanımın Kararı: Turizm, Çalışma Yaşamı ve Süreçsel Drama, *Journal of Gastronomy Hospitality and Travel*, 2(2): 157-170.
- Özoğul, T., Sezerel, H., Aktaş, S. G. and Adıgüzel, Ö. (2020). Learning Through Creative Drama in Vocational Hospitality Education: Efficiency, Retention, and Attitudes, *Tourism Management Perspectives*, 36, 1-12.
- Prakash, M. and Chowdhory, N. (2013) What Are We Training Tour Guides for? (India), *Turizam*, 14(2): 53-65.
- Samarathunga, W. H. M. S. and Jayathilake, P. M. B. (2018). Assessment of Regional Tour Guide Training Programmes in Sri Lanka: Towards Promoting Tourism Education, *SEUSL Journal of Marketing*, 3(1): 1-9.
- Saraiva, A. L. O. and Anjos, F. A. D. (2019). Tour Guide Competencies: A Study of Vocational Programs in Brazil, *Revista Brasileira de Pesquisa em Turismo*, 13: 36-54.
- Sezerel, H. ve Özoğul, T. (2019). Öğrenciyi Merkeze Almak: Turist Rehberliği Eğitiminde Uzman Mantosu Yaklaşımı, *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 20(1): 167-197.
- Skanavis, C. and Giannoulis, C. (2009). Improving Quality of Ecotourism Through Advancing Education and Training for Eco-Tourism Guides, *Tourismos: An International Multidisciplinary Journal of Tourism*, 5(2): 49-68.

Thomson, H., Tanaka, N., and Morikoshi, K. (2021). Tour Guiding Practice and Feedback in Guide Education: Lessons from London for Japan, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 29, 1-10.

Weiler, B. and Black, R. (2002). *Nature, Heritage and Interpretive Guide Training: Mirror on The Past and Window to The Future*, Working paper 17/02. Victoria: Monash University, Faculty of Business and Economics.

Weiler, B. and Black, R. (2015). *Tour Guiding Research: Insights, Issues and Implications*. Bristol, Buffalo, Toronto: Channel View Publications.

Wong, J. Y. and Lee, W. H. (2012). Leadership Through Service: An Exploratory Study of the Leadership Styles of Tour Leaders, *Tourism Management*, 33(5): 1112–1121.

Yenipinar, U. ve Zorkirişçi, A. (2013). Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Turist Rehberliği Eğitimi, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2): 111-136.